

בבא מציעא קיט

עניין: סיום מסכת בבא מציעא

יערות דבש ח"ב דרוש טז

והן הנה בעוכרנו. ולכך צריך צדיק שמירה ביותר מאלו ד', לבל ילכד בארס נחש הכרוך בעקבו, ולכך שנו שם [ב"ק נ:] אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וכו', מדבר בצדיקים, וסביביו נשערה מאד, הקב"ה מדקדק אפילו כחוט השערה. הן שוגג הן מזיד [יבמות קא:]. והנה בבא מציעא מיירי מן בינונים הנוטים לכף זכות, דאמרין [ר"ה"ש יז:] ורב חסד, מטה כלפי חסד. וזהו פשפש בצד דרומי, דפונה לימין. והבינוני חייב לפשפש במעשיו איך נוטים, להימין או להשמאל ח"ו, ולכך נקרא פשפוש, והוא בבא מציעא, ולכך בינוני חלק רע וחלק טוב מחלקי הגוף שהוא כתנות אור אם באלף ואם בעין, ושנים אוחזים בו הטוב והרע, זה מושך לכאן וזה לכאן, זה אומר כולה שלי וזה אומר כולה שלי ויחלוקו [ב"מ ב:], כי הוא חצי לטוב וחצי לביש:

יערות דבש שם לעיל

וזו היא כוונת המשנה, כי נודע כי הגוף של אדם הוא נקרא גינה, כי הוא להזריע זרע ולעשות צמחים ותולדות, וכגנה בארץ יצמיח זרעים, וכן הנשמה נקראת גן אלהים כי היא לעשות פרי למעלה, ותולדות של צדיקים מעשים טובים, וזהו שתי גינות זו למעלה מזו, הגוף והנשמה, וזהו אמרו, אם ירצה עלין ליקח עפרו אין כאן ירק, והכל טובב לנשמה. ור"י חולק ואומר כי נצוצי ירקות רעות ונוטות לחומרא, והן מתדבקות בגוף העכור ולא לנשמה, ואמר של תחתון, ונתן טעם לזה כי הם מגרר גרירי, ומולידים תאוה הנשמה ומותרות נדחה לגוף. אבל ר"ש מכריע ואמר אם יודע כוונת אכילה לברר טוב מהרע, וזהו אם יכול העליון לפשוט ידו וליטלו, היינו ככוונת אכילה שיטול הניצוצות, הרי זה של עליון, ואם לאו, הרי הוא לתחתון. דמי שאינו בקי בכוונת אכילה להוציא ולברר הניצוצות, גורם להרבות החומר ולמעט הרוחני, ולכך אמרו אפריון נמטי לר"ש, כי מי הוא אשר בא בסוד ה' לכוין כראוי ולברר הכל על בוריו, ולו כח לפתח אסורים ביתה ולהעלות הנופלים בתוך יסודות הללו, ר"ש שהוא רשב"י, אשר נודע ענינו ומעלתו בסתרי תורה ובתעלומות חכמה וא"ש:

תולדות יעקב יוסף פרשת נח

ונבאר מקודם משנה ש"ס בנח מליעא (ק"ס):
 וג"כ סיום מסכתא הדרן עלך, דלימא ונראה לי דלימא בנ"ס דראש השנה (טו:) ג' ספרים נפתחין בראש השנה, של נדיקים גמורים ושל רשעים גמורים ושל בינונים, נדיקים גמורים נכתבים מיד לחיים וכו', בינונים חלויין ועומדים עד יום הכפורים וכו', ויש להבין מה לשון חלויין ועומדין.

ונראה לי דלימא בנ"ס דסוכה (נרכות סא):
 נדיקים גמורים יכר הטוב שופטן, רשעים גמורים יכר הרע שופטן, בינונים אלו ואלו שופטן, ר"ל בינונים היכר הטוב שופטו ומשכו אליו להנהיגו בדרך הטוב והישר, ויכר הרע שופטו ומנהיגו לרעה, עד שנשאר חלוי ועומד באויר, וזו על דרך שכתבתי (ג"פ פ' יתרו) והנה יש שתי גנות א' עליון בקדושה, וב' תחתון בקליפה, כי זה לעומת זה עשה אלהים (קהלת ז יד), והבינונים שהם רוב העולם נקרא ירק, הוא בנתיים, והטעם שנקרא ירק, שיש בזה ג' נרופין, ירק קרי יקר, וזה להכריע ענמו להקדושה על ידי נדיק דאחיד בידו והוליאו משם נקרא יקר, שהוליאו ענמו יקר מוולל (ירמיה טו יט), ואם לאו נקרא קרי, בקליפה שנקרא קרי, ואם נשאר בינוני נקרא ירק, גויין ממוצע בין אדם ללבן שהוא ב' קצוות הפכיים, בסוד (ו"ז ק"ג ק"ט) וזמן קריאת שמע, משיכיר בין חללת לכרתי (נרכות ט:) שהוא גוון ירוק, והבן.

ובזה יובן שתי גנות זו על גב זו והירק בנתיים, ר"ל שנשאר בנתיים כנ"ל, רבי מאיר אומר של עליון, ר"ל מכל מקום הוא של עליון גם שהוא עדיין בנתיים, והוא דכתב הרמב"ם (פ"ג מגירושין ה"ג) גט מעושה שהעכו"ם כופה אותו ואומרים לו עשה מה שישראל אומר לך כשר, והקשה הא נקרא גט מעושה (נ"ה), ומשנה ודאי מזד שהוא ישראל רוצה לקיים המצוות רק יזה"ר מעכבו, ועל ידי כפייה הולך היזה"ר אז רצונו לקיים דת ישראל וכו', והכי נמי כך מזד שורש נשמתו שהוא ישראל הוא של עליון רק יצרו אנסו. ורבי יהודה אומר של תחתון, כי לטור

נריך סיוע, מה שאין כן לטמא פותחין ואין נריך סיוע (שבת קד:), לכך של תחתון. אמר רבי מאיר רואין מהיכן ירק זה חי, שרואין אם חיותו ותענוג שלו הוא יותר בקדושה הוא של עליון, כי מזד נשמתו ודאי מתענג יותר מן הקדושה יותר מן הקליפה, כמו שכתבתי (ג"פ פ' בא דף לו ט"ד) בשם בעל העקרים (מאמר שלישי פ"ו) וכו' והאלגזי (אהבת עולם עמוד תורה ד"ג דף יט:). יעו"ש (נ"ו), ואם לאו של תחתון וכו'.

ורבי שמעון הכריע כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטל, ר"ל כאשר הנדיק שהוא העליון פושט ידו ונוטלו ומושכו אליו בקדושה הוא של עליון, ואם לאו של תחתון, וכן משמעות הש"ס בינונים וכה וכו', שצריך זכות להכריעו דוקא בקדושה ממש.

אמר אפרים משום ריש לקיש הלכה כרבי שמעון, אמרוהו קמיה שבור מלכא וכו', כי נודע ענין מלכין קדמאין שנפלו בשבירה בקליפות נוגה והם סוד רפ"ח ניצוץ, ונריך על ידי תפלה ומעשים טובים לתקן ולהעלותו, כמ"ש בעץ חיים (שליש פ"א) ופרי עץ חיים (שער הפלה פ"ו) יעו"ש. ובהיותו שם בקליפת נוגה נקרא שבור מלכא, ולפי הלכה (שור"ע חו"מ סי' קס"ו פ"ב) שקיימא לן כרבי שמעון, כל שהעליון יכול לפשוט ידו וליטלו הרי הוא של עליון, ובה נמתק קליפת נגה שנעשה כסא אל הקדושה, לכך אמר אפריון נמטיה לרבי שמעון והבן (נ"ו).

וזהו ענין התחלת מסכת בנח מליעא (ב:) שנים אוחזין בטלית זה אומר כולו שלי וזה אומר כולו שלי וכו', כי הבינוני שיש לו מחצה זכויות ומחצה עונות, מזד הזכויות נעשה לו טלית ולבוש שנקרא חלוקה דרבנן (נ"ח רכ"ו:) (נ"ח), ומזד העונות נעשה לו טלית שנקרא בגדים זואין (נ"ח י"ד), וכל אחד בין מזד הקדושה בין מזד הקליפה יש לו אחיזה בו, זה מזד הטלית של הקליפה זה מזד הקדושה, לכך יחלוקו. וכמדומה שכתב בעללוח אפרים ענין זה במשנה יעו"ש, ובה מקושר סופו בתחלתו.